

*Základní škola a mateřská škola T. G. Masaryka Brodek u Konice, příspěvková organizace
Brodek u Konice 265, 798 46 Brodek u Konice, tel.: 582 391 193, brodek@volny.cz*

PREVENTIVNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Příloha k MPP

Šikana jako velmi nebezpečná forma násilí zásadně narušuje pocit bezpečí žáků a deformuje vztahy a normy v kolektivu. Tak je i při relativně malé intenzitě šikany ohrožen harmonický rozvoj osobnosti žáků a efektivní výuka. Proto je nutné věnovat i zárodečným formám tohoto jevu zvýšenou pozornost a účelně jim předcházet, popřípadě je bezodkladně řešit.

Charakteristika šikany:

- Šikana je agresivní chování ze strany žáka/žáků vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně, v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoúčelností agrese.

Znaky šikanování:

- o Musí být přítomno fyzické nebo psychické ubližování.
- o Záměrnost ubližování – je patrný záměr ponížit či ublížit?
- o Je to opakované.
- o Zacílené ubližování na konkrétního jednotlivce nebo na konkrétní skupinu.
- o Nepoměr sil – je zde viditelný nepoměr sil, a to nejen fyzických, či může se vůbec oběť efektivně bránit?
- o Snižování lidské důstojnosti – je zde patrný prvek ponížení

Podoby šikany:

1. Přímá šikana:

- a) fyzická (př. bití, plivání),
- b) verbální (př. vulgární nadávky, zraňující komentáře, podoba výhrůžky),
- c) neverbální (urážlivá gesta a zvuky, ničení/schovávání věcí).

2. Nepřímá šikana: útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá, často využívá prostředníka, neútočí přímo.

3. Kyberšikana – výhrůžné SMS nebo elektronická šikana: e-maily, falešné profily na webu apod.

Vývojová stadia šikany:

1. Vyčleňování, mírnější, převážně psychické formy násilí, kdy postižený je ostatními odmítán, je neoblíbený, neuznávaný, je terčem pomluv, intrik či drobných legráček.
2. Fyzická agrese a přitvrzování manipulace, kdy se vyčleňování jedinci stávají „ventilem“ agresora, objevují se mírnější formy fyzické agrese vůči postiženému žáků či žákům.
3. Vytvoření se formuje skupina agresorů, kteří začínají spolupracovat, a šikana vůči postiženým žákům se nestává jen jevem náhodným, ale systematickým.
4. Většina přijímá normy agresorů – se většina kolektivu přijímá normy agresorů, které se stávají nepsaným zákonem, a i mírní žáci se začínají chovat krutě k obětem.
5. Totalita = dokonalá šikana, kdy se kolektiv dělí na agresory a postižené, jedni mají všechna práva, druzí žádná. Šikanování se stává skupinovou normou.

Varovné signály šikany:

- Žák je o přestávkách často osamocený, chodí do třídy až těsně se zvoněním s učitelem.
- Ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá volen do družstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává společnost učitelů.
- Zhoršení prospěchu, častá absence, vyhýbá se docházce do školy.
- Má-li žák vystoupit před třídou, působí nejistě, ustrašeně.
- Má v nepořádku své školní věci – poškozené, špinavé, rozházené.
- Odmítá poškození nebo ztrátu věci vysvětlit, či používá nepravděpodobné výmluvy.
- Nevysvětlitelné odřeniny, modřiny, zranění.
- Žák působí sklesle, nešťastně, mívá blízko k pláči, stává se uzavřeným.

Plán prevence:

- Vytvářet školní prostředí jako místo bezpečí a vzájemné důvěry a respektu mezi žáky navzájem i mezi žáky a pedagogy.
- Mluvit s žáky o jejich vzájemných vztazích.
- Vést žáky k osvojování si norem a hodnot založených na demokratických principech, toleranci a respektu k životu druhého člověka i k odpovědnosti za svůj život i za prostředí, ve kterém žijeme.
- Zapojovat žáky do programů podporujících empatii, sebevědomí, umění komunikace, schopnost vzájemné spolupráce a respektu.
- Zapojovat žáky do projektů prevence, pobytových akcí, společných aktivit třídy.
- Seznámit žáky i pedagogické pracovníky s projevy a formami šikany i s jejími negativními účinky na osobnost člověka i na třídní kolektiv.
- Škola odmítá násilí a zneužití moci v jakékoli podobě a přiznává riziko výskytu šikany.
- Seznámit žáky s tím, na koho či kam se mohou v případě pocitu ohrožení obrátit.
- Informovat žáky, že v případě potřeby mohou využívat schránku důvěry v přízemí hlavní budovy a u šaten na malé budově, či se mohou obrátit na metodika prevence, výchovného poradce či jiného pracovníka školy.
- Vytipovat z hlediska šikany riziková místa.
- Zajistit řádný dohled pedagogických pracovníků nad pohybem a chováním žáků, zejména ve škole o přestávkách mezi hodinami.
- Věnovat pozornost dalšímu vzdělávání pracovníků školy v problematice šikanování.
- Doplnovat školní knihovnu o literaturu zabývající se problematikou šikanování.
- Klást důraz na roli třídního učitele, který sleduje chování žáků, vede je k osobní odpovědnosti, spolupracuje s ostatními vyučujícími a pravidelně realizuje třídnické hodiny k budování zdravého třídního klimatu.
- Monitorovat třídní klima, pracovat s třídním kolektivem, popřípadě s jednotlivými žáky.
- **Vysvětlit žákům, že oznámení šikany, není žalování!!!**
- **Vysvětlit žákům, že přihlížet šikaně je také podílení se na ní!!!**
- **Do prevence boje proti šikaně se zapojují všichni pedagogičtí pracovníci školy.**

- Prevence šikanování je nedílnou součástí našeho Školního vzdělávacího programu, Školního řádu a školní preventivní strategie, která je realizována každý rok Preventivním programem školy.
- Rodiče jsou seznámeni s programem proti šikanování (na třídních schůzkách, webových stránkách školy).

Postup pedagogického pracovníka:

- Informují-li rodiče pedagogického pracovníka o podezření na šikanování, informuje metodika prevence i třídního učitele, MP a TU spolu zahájí šetření.
- Má-li pedagogický pracovník podezření na šikanování, informuje metodika prevence, který zahájí šetření.
- V případě prokázaných projevů šikany MP neprodleně informuje ředitele školy, spolupodílí na vyšetřování šikany dle pokynů ředitele školy.
- MP nebo TU informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže.
- Navrhne na pedagogické radě potrestání agresorů.

Postup ředitelky školy:

- Přijme informaci o šikanování (pedagogický pracovník, rodič, žák).
- Rozhodne, zda škola zvládne řešit šikanu vlastními silami, nebo zda škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a Policií ČR.
- V případě prokázaných projevů šikany pověří školní preventistku vyšetřováním šikany dle jeho pokynů.
- Zajistí informování dotčených rodičů o vyšetřování šikany, nebo sám informuje o výsledcích vyšetřování šikany, které řídí.
- V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.
- V mimořádných případech doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místě příslušném diagnostickém ústavu.
- V mimořádných případech podá návrh orgánu ochrany dítěte k zahájení práce sociálně právní rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.
- Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanav naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), oznámí tuto skutečnost Policii ČR.
- Oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka.
- Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.
- Projedná na pedagogické radě potrestání agresorů.

Postup řešení šikanování:

Základem účinného řešení je kvalifikovaný odhad stadia a formy šikanování popsané výše.

Řešení počátečních stadií šikany:

1. Rozhovor s těmi, kdo na šikanování upozornili, a oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, popřípadě konfrontační pohovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.
6. Vyšetřování provádí dle situace metodik prevence a třídní učitel (o jednání s žáky vést písemné záznamy) – nutná spolupráce pedagogických pracovníků!
7. Spolupracovat s rodiči obětí i agresorů.
8. Řešit situaci s celou třídou, dále ji sledovat a pracovat se vztahy v ní. Vlastní následná práce se vztahy ve třídě by se měla zaměřit na zpracování tématu ubližování - co se dělo, jak, jaké byly důsledky, jaký vliv to mělo na prožívání a atmosféru ve třídě a hledání možností, aby se takové jednání již ve třídě neopakovalo.

Řešení pokročilých stadií šikany s neobvyklou formou, kdy dojde k výbuchu skupinového násilí:

1. Překonat šok pedagoga a poskytnout bezprostřední záchranu oběti.
2. Domluva pedagogů na spolupráci a postupu při vyšetřování.
3. Zabránit domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračovat v pomoci oběti.
5. Nahlásit případ Policii ČR
6. Vlastní vyšetřování.

Při pokročilých, brutálních šikanách, kdy se šikanování účastní většina třídy, nebo jsou-li normy agresorů akceptovány většinou třídy, je doporučeno, aby vyšetřování vedl odborník specialista na šikanování z pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, OSPOD, Policie ČR apod.

Při řešení je nutno vyvarovat se těchto nevhodných postupů:

- přehlížení, bagatelizace násilného chování
- nucení žáků, aby veřejně řekli, co viděli nebo se veřejně ihned na místě omlouvali
- vedení rozhovoru s žákem o situaci před ostatními žáky, vedení rozhovorů žáků zapojených do šikany společně
- nedostatečné vyhodnocení závažnosti problému a z toho plynoucí volby neadekvátních postupů
- nebo nepřiměřeného trestu odkazování na to, aby si oběť svoji situaci řešila sama

Výchovná opatření

- Další práce s agresorem, v případě potřeby zprostředkovat péči PPP, SVP nebo jiných odborníků.
- Pro potrestání agresorů dle závažnosti případu užít běžná výchovná opatření (napomenutí, důtka třídního učitele, důtka ředitele, snížená známka z chování).
- Pro nápravu situace pracovat s celým třídním kolektivem, který je zasažen šikanou.
- V mimořádných situacích je ředitelem školy rodičům agresora doporučeno dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, dobrovolný pobyt dítěte v příslušném diagnostickém ústavu.
- Ředitel školy může podat návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.
- Řešením situací komplikovaného chování žáků se zabývá materiál MŠMT s názvem „Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků na školách“, který je zveřejněn na webových stránkách MŠMT.

Spolupráce s rodiči:

Rodiče informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních.

Při nápravě šikanování je potřeba spolupráce školy jak s rodinou oběti, tak i agresora. Při tom je třeba dbát na zachování důvěrnosti informací.

Spolupráce se specializovanými institucemi:

- Středisko výchovné péče
- Pedagogicko-psychologická poradna
- Policie ČR
- OSPOD, aj.

Při předcházení šikaně a při jejím řešení je důležitá spolupráce školy s dalšími institucemi a orgány z resortu školství, zdravotnictví i sociální péče. Při závažnějších případech či při

podezření, že šikana naplňuje skutkovou podstatu trestného činu (provinění), je tato oznámena Policii ČR.

Dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR. Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství. Tuto skutečnost oznámí ředitel školy nebo jiná pověřená osoba jakoukoliv formou (písemně, telefonicky, osobně) na Policii ČR, v ideálním případě přímo specialistovi na problematiku mládeže, Služby kriminální policie a vyšetřování, jinak na nejbližším obvodním oddělení Policie ČR. V takovém případě vystupuje tato osoba jako oznamovatel a má právo na vyzoomění do jednoho měsíce od podání oznámení. Oznámení může podat také zákonný zástupce dítěte.

Kontakty pro pomoc:

Linka bezpečí: 116 111 – zdarma z pevné linky i mobilního telefonu

Nadace Naše dítě: 266 727 933

Bílý kruh bezpečí: 257 317 110

Dětské krizové centrum: 241 484 149

www.linkabezpeci.cz

www.p-centrum.cz

www.e-bezpeci.cz

www.pomocnemapy.cz

www.ssp-ol.cz/zarizeni-pro-deti/rozcestnik

www.minimalizacesikany.cz

www.kybersikana.eu

V Brodku u Konice dne 1. 9. 2024

Vypracovala metodička primární prevence Mgr. Tereza Malínková _____

Schválila ředitelka školy: Mgr. Kateřina Dostálová _____